
Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Projekt POKL04.01.01-00-029/09 „Dostosowanie modelu kształcenia studentów filologii polskiej do wyzwań współczesnego rynku pracy (ze szczególnym uwzględnieniem rozwoju kompetencji informatycznych oraz informacyjno-medialnych)”

Zenon Klemensiewicz

Historia języka polskiego (tabele periodyzacyjne)

(Warszawa 2002, wkładka)

I. EPOKA PRZEDPIŚMIENNA

II. DOBA STAROPOLSKA

III. DOBA ŚREDNIOPOLSKA

IV. DOBA NOWOPOLSKA

I

I Ogólna chara- ktery- tyka okresu	II Stosunki społeczno-polityczne	III Stosunki kościelno-wyzna- niowe	IV Nauka, oświata, sztuka, technika (drukar- stwo)	V Zjawiska grama- tyczne (fonologia, fleksja)
<p>Początki organizowania się polskiego języka ogólnego z ośrodkiem zrazu w Wielkopolsce, potem w Małopolsce; próby zwiększenia terytorium państwa; poszerzenie płaszczyzny użytkowności języka ogólnego na dziedzinę religijno-kościelną; łacina staje się językiem kultury polskiej; rozpoczynają się wpływy czeskie. 1136 — <i>Bulla gnieźnieńska</i>.</p>	<p>II poł. IX w. Ekspansja Polan i początek organizacji państwa polskiego.</p> <p>963—64. Walki Mieszka I z Wioletami i Wichmanem.</p> <p>966. Zob. III.</p> <p>1000. Zob. III.</p> <p>1004—18. Wojny niemieckie Chrobrego.</p> <p>1018. Zajęcie Grodów Czerwieńskich.</p> <p>1031. Utrata Grodów Czerwieńskich.</p> <p>1034—38. Załamanie się państwowości polskiej.</p> <p>1038. Odbudowa państwa polskiego; Kraków staje się główną stolicą.</p> <p>1069. Zajęcie Grodów Czerwieńskich.</p> <p>1087. Oderwanie się Rusi Czerwonej od Polski.</p>	<p>966. Chrzest Polski.</p> <p>1000. Utworzenie organizacji kościelnej z arcybiskupem gnieźnieńskim na czele.</p>		<p>Przekształcanie się sonantów zgłoskotwórczych w grupy samogłoskowo-spółgłoskowe; kontrakcje.</p> <p>Zanik i wokalizacja jerów — wydłużenie zastępcze.</p> <p>Przejęcie</p> <p>Pojawienie się procesu <i>iR yR > eR</i>.</p>
	<p>1138. Statut Krzywoustego.</p>			<p>Kształtowanie się nowego typu odmiany rzeczowników, zaimków, przymiotników. Zanikanie imperfektu, aorystu, scalanie się form złożonego czasu przeszłego i szerzenie się nowych form trybu rozkazującego (zanikanie <i>-i(-y)</i>), przypuszczającego i form na <i>-am</i>, <i>-em</i> z kontrakcji; zanikanie <i>-i</i> w bezokolicznikowym <i>-oi</i>; przekształcenia imiesłów.</p>

II

I Ogólna charakterystyka okresu	II Stosunki społeczno-polityczne	III Stosunki kościelno-wyznaniowe	IV Nauka, oświata, sztuka, technika (zwłaszcza drukarstwo)	IVa Słowniki, podręczniki, rozwój ortografii i językoznawstwa polonistycznego	V Zjawiska gramatyczne (fonologia, fleksja)
<p>Wstępna faza rozwoju literackiej odmiany języka ogólnego, z ośrodkami głównie w Krakowie; trudności kształtowania się języka ogólnego w związku z rozbieżnym działaniem wpływu niemieckimi (osadnictwo); dalej trwają wpływy czeskie. Wahania zasięgu terytorialnego (śląsk, Ziemia Lubuska, Pomorze, ekspansja na wschód). Rozwojowi języka spójnego sprzyja spoleczenie się dwulicowego i wprowadzanie języka polskiego do niektórych czynności kościelnych, ożywienie życia umysłowego (podniesienie poziomu szkolnictwa, założenie Akademii Krakowskiej), wzrost demokracji szlacheckiej. Najważniejsze zabytki: <i>Bystrzyca, Kazania świętokrzyskie, Podtęże florjański, Kacania gnieźnieńskie, rotły przysięg sądowych, Padtęże putawski, Biblia sacrosanctae, Rozmijanie przemyślskie, Legenda o św. Aleksym, wiersz Słoty, Satyra na leniwych odpóje, Rozmowa mistrza Polikarpa.</i></p>	<p>1175. Pierwsza wiadomość o sprowadzeniu osadników z Niemiec. 1226. Nadanie ziemi chełmińskiej i Niezawady zakonowi krzyżackiemu. 1241. Pierwszy najazd Tatarów. 1250—52. Utrata Ziemi Lubuskiej. 1291. Waclaw II czeski księciem krakowskim. 1300. Waclaw II królem polskim. 1308. Krzyżacy zajmują Pomorze. 1320. Koronacja Władysława Łokietka. 1327 i 1329. Zhołdowanie przez króla czeskiego książąt śląskich. 1335. Zrzeczenie się Śląska. 1386. Ślub Jadwigi z Jagiellą. 1387. Odzyskanie Rusi Czerwonej. 1410. Bitwa pod Grunwaldem. 1413. Unia horodelska.</p>	<p>1248. Postanowienia synodu wrocławskiego (modlitwy w języku polskim) (s. 68). 1285. Postanowienia synodu w Łęczycy (modlitwy w języku polskim, zalecenie przyjmowania Polaków do klasztorów, znajomość jęz. polskiego u księży) (s. 68, 69). 1402. Postanowienia synodu kujawskiego (księża powinni władć jęz. pol.) (s. 72). 1431. Dysputa z teologami hუსyckimi w jęz. polskim (s. 72).</p>	<p>1287. Postanowienia synodu w Łęczycy (język polski w szkołach) (s. 70—71). 1331. Zarządzenie biskupa Nankera o znajomości jęz. polskiego przez nauczycieli (s. 71). 1364. Założenie Akademii w Krakowie. 1400. Odnowienie Akademii Krakowskiej.</p>	<p>ok. 1440. Traktat ortograficzny Paroszowca (s. 96—99).</p>	<p>Szerzenie się zrosnkiego i uproszozonego czasu przeszłego: szerzenie się form trybu rozkazującego bez <i>-i (-y)</i> i form na <i>-am, -em</i> z kontraktami; zaczyna się upowszechnić imiesłów na <i>-ę</i>; zanik <i>-i (-y)</i> w bezokolicznikowym <i>-ci (-ę)</i>.</p>
	<p>1454. Statuty nie-szawskie (ugruntoowanie demokracji szlacheckiej). 1466. Pokój toruński (odzyskanie części Pomorza).</p>	<p>1454. Ustanowienie urzędu kaznodziei w katedrze krakowskiej.</p>	<p>1470. Przybycie Kallimacha. 1475. Pierwszy druk w języku polskim. ok. 1489. Założenie Sodaltas Littararia Vistulana (s. 238). Szerzenie się humanizmu. 1494. Jan Haller rozpoczyna działalność nakładową.</p>	<p>ok. 1440. Traktat ortograficzny Paroszowca (s. 96—99).</p>	<p>Szerzenie się zrosnkiego i uproszozonego czasu przeszłego: szerzenie się form trybu rozkazującego bez <i>-i (-y)</i> i form na <i>-am, -em</i> z kontraktami; zaczyna się upowszechnić imiesłów na <i>-ę</i>; zanik <i>-i (-y)</i> w bezokolicznikowym <i>-ci (-ę)</i>.</p>

III

I Ogólna charak- terystyka okresu	II Stosunki społeczno-polityczne	III Stosunki kościelno-wyznaniowe	IV Nauka, oświata, sztuka, technika (zwłaszcza drukarstwo)	IVa Słowniki, pod- ręczniki, rozwój ortografii i języko- znawstwa poloni- stycznego	V Zjawiska gramatyczne (fonologia, fleksja)
<p>Uformowanie się literackiej odmiany języka ogólnego z ośrodkiem w Krakowie, przyspieszone zwłaszcza przez rozwój drukarstwa i ożywienie umysłowe związane z prądami Reformacji i humanizmu. Polski język ogólny wkracza do różnych dziedzin życia społecznego, wypierając łacinę i niemieckie. Osłabienie wpływów niemieckich (polonizacja miast) i ceskich. Wpływy włoskie, francuskie, tureckie i węgierskie. Granice używania języka polskiego znacznie przesuwają się na wschód (Ruś i Litwa) i na północ (Prusy Królewskie). Liczne i wybitne dzieła literackie, danea naukowe w języku polskim.</p>	<p>1501. Pierwszy polski przekład konstytucji sejmowej.</p> <p>1505. Konstytucja <i>Nihil novi</i> (utrwalenie decydującej roli sejmu).</p> <p>1518. Przybycie Bony.</p> <p>1525. Hold Alberta pruskiego. Pierwszy akt ustawodawczy po polsku (s. 275).</p> <p>1526. Przyłączenie Mazowsza do Korony.</p> <p>1543. Postanowienie o spisywaniu po polsku akt sądowych i notarialnych (s. 278).</p>	<p>1534. Zob. IV.</p> <p>1536. Przeniesienie kazań polskich do kościoła Mariackiego (s. 234).</p> <p>1555. Sejm piotrkowski — wzrost sił Reformacji (zamiar zorganizowania kościoła narodowego) (s. 223).</p> <p>1564. Sprowadzenie jezuitów.</p>	<p>1503. Założenie drukarni Hochfedera (od 1505 — Hallera).</p> <p>1510. Założenie drukarni Unglera.</p> <p>1517. Założenie drukarni Wietora i Szarffenbergów.</p> <p>ok. 1523. Kolo J. L. Decjusza ośrodkiem zainteresowań humanistycznych (s. 238).</p> <p>1534. Sejmik w Środzie żąda, by książka nie zakazywała druku w języku polskim (s. 225).</p> <p>1550. Łazarz Andryso-wicz przejmuje drukarnię po Wietorze.</p> <p>1561. Założenie gimnazjum kalwińskiego w Pińczowie.</p> <p>1564. Założenie drukarni Wiersbity.</p> <p>1564. Zob. III.</p>	<p>1512—13. Ortografia Zaborowskiego (s. 459, przyp. 559).</p> <p>1526. Słownik Murelinusa (s. 352).</p> <p>1532. Słownik Bartłomieja z Bydgoszczy (s. 353).</p> <p>1561. Ortografia Murzynowskiego (s. 362—64).</p> <p>1564. Słownik Maczyńskiego (s. 353—54).</p> <p>1568. Gramatyka Statoriusa-Stojskiego (s. 412—13).</p>	<p>Konkowa faza procesu <i>iR jR > elR</i>.</p> <p>Nasilenie wpływu <i>N</i> na poprzedzającego samogłoski.</p> <p>Ustalenie się nowych wzorów odmiany trzeczowników — zanik rdzanych dawnych kodówek.</p> <p>Powolne szerszenie się kodówki <i>-a</i> w deklinacji liczebników.</p> <p>Wytwarzanie się podziału mekkoosobowego.</p> <p>Pierwsze ślady wazzenia.</p> <p>Nasilenie procesu <i>iR jR > elR</i>.</p> <p>Upowrośnienie wymowy <i>f jak k</i>.</p> <p>Transakomizacja.</p>
	<p>1569. Unia lubelska.</p> <p>1570. Polski przekład <i>Statutów i przywilejów koronnych</i>.</p> <p>1573. Pierwsza wolna elekcja.</p> <p>Przełom XVI i XVII w. Przenoszenie stolicy do Warszawy.</p> <p>1600. Usunięcie jez. niemieckiego z sądów w Krakowie.</p> <p>1610. Zwycięstwo pod Kłuszynem — Żółkiewski w Moskwie.</p> <p>1645. Pierwsza Francuzka (Maria Ludwika Gonzaga) na tronie polskim.</p> <p>1648—54. Powstanie kozackie pod wodzą Chmielnickiego.</p> <p>1655—60. Wojna polsko-szwedzka.</p> <p>1658. Zob. III.</p> <p>1683. Sobieski pod Wiedniem.</p> <p>1686. Utrata Kijowa, Smoleńska, Czernichowa i Doro-hobuża.</p> <p>1697. Sasi na tronie polskim.</p> <p>1700—1721. Wojna północna.</p> <p>1769. Utrata Spisza.</p>	<p>1596. Unia brzeska.</p> <p>1658. Wypędzenie arian z Polski.</p>	<p>1577. Jan Januszowski przejmuje drukarnię po Łazarzu.</p> <p>1578. Utworzenie Akademii Wileńskiej.</p> <p>1589. Wprowadzenie jez. polskiego do publicznej szkoły gdańskiej (s. 248).</p> <p>1626—56. Rozkwit gimnazjum polskiego w Lesznie.</p> <p>1657. Pierwsza szkoła pijarska w Warszawie.</p> <p>1661. Utworzenie Akademii Lwowskiej.</p> <p>1740. Otwarcie Collegium Nobilium.</p> <p>1747. Założenie Biblioteki Żalskich.</p> <p>1762. Pierwsze wykłady fizyki doświadczalnej po polsku (s. 573).</p> <p>1765. Otwarcie stałego teatru w Warszawie.</p>	<p>1577. Jan Januszowski przejmuje drukarnię po Łazarzu.</p> <p>1578. Utworzenie Akademii Wileńskiej.</p> <p>1589. Wprowadzenie jez. polskiego do publicznej szkoły gdańskiej (s. 248).</p> <p>1626—56. Rozkwit gimnazjum polskiego w Lesznie.</p> <p>1657. Pierwsza szkoła pijarska w Warszawie.</p> <p>1661. Utworzenie Akademii Lwowskiej.</p> <p>1690. Gramatyka Woyny (s. 414—15).</p> <p>1699. Gramatyka Malickiego (s. 415).</p> <p>1720. Gramatyka Monety (s. 415).</p> <p>1764. Słownik Trotza (s. 357).</p> <p>1770. Gramatyka Szylarskiego (s. 666).</p>	<p>Zanikanie <i>o</i> podłożonego, <i>o</i> podłożone zbliża się do <i>u</i>; twarzenie <i>-j, -h, -b, -p, -t, -k</i>.</p> <p>Nasilenie wpływu <i>N</i> na poprzedzającego samogłoski.</p> <p>Ustalenie się nowych wzorów odmiany trzeczowników — zanik rdzanych dawnych kodówek.</p> <p>Powolne szerszenie się kodówki <i>-a</i> w deklinacji liczebników.</p> <p>Wytwarzanie się podziału mekkoosobowego.</p> <p>Pierwsze ślady wazzenia.</p> <p>Nasilenie procesu <i>iR jR > elR</i>.</p> <p>Upowrośnienie wymowy <i>f jak k</i>.</p> <p>Transakomizacja.</p>

